

Datum: 19.01.2017.

Broj: Oi-K-07/17

24-01-2017

Priloga: Vrijednost

01,02 - 10 - 214/17 L

PREDMET: Izvještaj o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u vezi sa Specijalnim izvještajem o pristupačnosti radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama sa invaliditetom

Poštovani,

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, u skladu sa odredbom člana 2 stav 3 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unapređenja prava osoba s invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom², i nakon provedene istrage o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupština kantona, objavili Specijalni izvještaj pod nazivom „Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom“, broj P-12/16 od januara 2016. godine.

Nakon objavljivanja Specijalnog izvještaja, radi utvrđivanja stvarnog stanja i poduzetih mjera u cilju realizacije preporuka datih Specijalnim izvještajem i u cilju realizacije Zaključka Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su proveli dodatne aktivnosti koje uključuju obilazak radnih prostorija u kojima su smještena zakonodavna tijela koja su obuhvaćena Specijalnim izvještajem, na osnovu čega je izrađen Izvještaj o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosna i Hercegovina iz Specijalnog izvještaja pod nazivom: „Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama sa invaliditetom“, koji Vam u prilogu dostavljamo na postupanje.

S poštovanjem

Dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u New Yorku potpisao Konvenciju UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcijski protokol, a Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je suglasnost na ratifikaciju Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcijskog protokola.

Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Институција омбудсмeна/омбудсмана
за људска права Босне и Херцеговине

**Izvještaj o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava
Bosne i Hercegovine iz Specijalnog izvještaja pod nazivom:**

**“PRISTUPAČNOST RADNIH PROSTORA
ZAKONODAVNIH TIJELA U BOSNI I HERCEGOVINI
OSOBAAMA SA INVALIDITETOM”**

Banja Luka, decembar 2016. godine

SADRŽAJ

I UVOD	3
II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO	4
III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA.....	6
IV MIŠLJENJE OMBUDSMENA BOSNE I HERCEGOVINE	12

I UVOD

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, u skladu sa odredbom člana 2 stav 3 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unapređenja prava osoba sa invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom² odlučili sprovesti istragu o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupštine kantona.

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ombudsmeni) su postupajući po podnesenim žalbama osoba sa invaliditetom prepoznali postojanje sistemskog problema u fizičkoj pristupačnosti objektima, posebno objektima u kojima se obavljaju javna ovlaštenja. Brojnost institucija u Bosni u Hercegovini koje vrše javna ovlaštenja je opredijelilo Ombudsmene da istraživanje u prvoj fazi fokusiraju isključivo na zakonodavna tijela, polazeći od činjenice da su zakonodavna tijela, kroz donošenje zakona, kreatori politika u Bosni i Hercegovini koje trebaju integrisati i obavezati na implementaciju međunarodnih standarda ljudskih prava.

Polazeći od principa odgovornosti i transparentnosti koji su obavezujući za sve organe vlasti, a koji između ostalog sadrže i obavezu javnog izvještavanja, Ombudsmeni su odlučili da kroz pismenu korespondenciju sa nadležnim organima prikupe informacije o prilagođenosti objekata za pristup osobama sa invaliditetom. U izradi Specijalnog izvještaja pod nazivom „Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama sa invaliditetom“, broj P-12/16 (u daljem tekstu: *Specijalni izvještaj*), Ombudsmeni su koristili isključivo dostavljena izjašnjenja nadležnih organa, ne sumnjajući u njihovu vjerodostojnost jer se radi o organima koji vrše javna ovlaštenja i koji su obavezni javnosti dostavljati tačne i potpune podatke.

Specijalnim izvještajem konstatovano je sljedeće:

„Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima i mandatom utvrđenim Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine³, kontinuirano će i u narednom periodu poduzimati mjere koje se odnose na praćenje primjene UN-ove Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, posebno u odnosu na napredak organa vlasti u pogledu njihove pristupačnosti ovim osobama.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju one zakonodavne organe koji nisu svoje radne prostore uredili na način da oni budu dostupni i pristupačni osobama sa invaliditetom, prije svega u arhitektonskom pogledu, da to što prije učine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju sve zakonodavne organe da o daljem napretku u oblasti pristupačnosti osobama sa invaliditetom i uklanjanja arhitektonskih barijera obavijeste Instituciju ombudsmena“.

Nakon objavljivanja Specijalnog izvještaja broj P-12/16 od januara 2016. godine, radi utvrđivanja stvarnog stanja i poduzetih mjera s ciljem realizacije preporuka datih Specijalnim

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u New Yorku potpisao Konvenciju UN-a o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol, a Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je saglasnost na ratifikaciju Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola.

³ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

izvještajem i u cilju realizacije Zaključka Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su proveli dodatne aktivnosti koje uključuju obilazak radnih prostorija u kojima su smješteni zakonodavni organi koji su obuhvaćeni Specijalnim izvještajem.

Praćenje realizacije preporuka iz Specijalnog izvještaja izvršeno na način da su pozvani predstavnici Udruženja paraplegičara koji su zajedno sa predstavnicima Ombudsmena Bosne i Hercegovine na licu mjesta utvrđivali postojanje arhitektonskih barijera, te davali svoje prijedloge i komentare isključivo na osnovu svojih potreba. S tim u vezi, utvrđivanje stanja u poslovnim prostorijama obuhvatilo je:

- pristup zgradi u kojoj su smještena zakonodavna tijela,
- pristup skupštinskim salama u kojima se održavaju sjednice,
- pristup govornicama u salama za sjednice,
- raspoloživost parking mjesta za osobe sa invaliditetom (parking mjesta koja su u vlasništvu zakonodavnih tijela) i
- prilagođenost toaleta osobama sa invaliditetom.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju zahvalnost udruženjima osoba sa invaliditetom i njihovim predstavnicima, koji su doprinijeli utvrđivanju stanja na terenu:

- Informativni centar „Lotos“ Tuzla;
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH;
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske;
- Udruženje djece i roditelja sa posebnim potrebama, Orašje;
- Udruga osoba sa invaliditetom „Utjeha“, Široki Brijeg;
- Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije cerebralne paralize, Zenica;
- Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih vidnih tjelesnih oštećenja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine;
- Udruženje paraplegičara Unsko-sanskog kantona;
- Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona 10, Livno
- Udruženje paraplegičara, Mostar.

II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO

Odredbom člana 5 stavovi 1 i 2 *Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom* propisano je: "Države strane ugovornice konstatuju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantovat će osobama sa invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu". Nadalje, odredba člana 9 ove UN-ove Konvencije propisuje: "U cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će poduzeti odgovarajuće mjere da osobama sa invaliditetom osiguraju pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sisteme, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene, odnosno koje stoje na

raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mjere, koje uključuju identificiranje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosit će se, između ostalog, i na: (a) zgrade, puteve, prijevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mjesta; (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe".

U tački 34 *Općeg komentara na član 9 Konvencije* koji je 11. aprila 2014. godine usvojio Komitet UN-a za prava osoba sa invaliditetom određeno je: "Dužnost strana ugovornica da osiguraju pristup fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom trebalo bi posmatrati iz perspektive jednakosti i nediskriminacije. Uskraćivanje pristupa fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom predstavlja akt diskriminacije na osnovu invaliditeta, zabranjen članom 5 Konvencije".

Revidirana *Evropska socijalna povelja*, u članu 15. određuje: "U namjeri da se osigura efektivno ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obavezuju...da unaprijede njihovu punu društvenu integraciju i učešće u životu zajednice posebno takvim mjerama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu barijere sporazumijevanja i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smještaju, kulturnim aktivnostima i razonodi".

Ustav Bosne i Hercegovine⁴

Članom II Ustava Bosne i Hercegovine koji nosi naslov: Ljudska prava i osnovne slobode propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda...

Uživanje ovih prava osigurano je za sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Zakon o zabrani diskriminacije⁵

Zakonom se osigurava zaštita, promovisanje ljudskih prava i sloboda, stvaraju uvjeti za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti i uređuje sistem zaštite od diskriminacije na osnovu rase...invaliditeta... Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih Institucija, entiteta, kantona i tijela Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela te pravna lica s javnim ovlaštenjima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih lica u svim područjima života, i na socijalnu zaštitu, zaštitu porodice s djecom i zaštitu osoba sa invaliditetom.

⁴ Ustav Bosne i Hercegovine nije objavljen u Službenom glasniku BiH, osim Amandmana I (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/2009).

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/2009.

III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine⁶

Izlaskom na lice mjesta, nakon utvrđenog stanja dogovoreno je sa sekretarom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, g. Vehabović Kenanom, da se izvrše radovi kako bi se uklonile postojeće arhitektonske barijere. Shodno navedenom, predstavnici Institucije ombudsmena ponovnim izlaskom na lice mjesta konstatovali su sljedeće stanje o arhitektonskoj prilagođenosti:

Ulaz u zgradu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je ravan, bez barijera.

U zgradi Parlamenta postoji vertikalna komunikacija između spratova (putem lifta).

Ulaz u skupštinske sale je ravan, bez barijera. U skladu sa postignutim dogovorom sa sekretarom Skupštine, prilaz govornicama u Velikoj, Bijeloj i Plavoj sali je omogućen, putem pokretne rampe tj. „mobilnih nosača“. Ostale skupštinske prostorije u kojima se održavaju sjednice prilagođene su osobama sa invaliditetom, ulaz je ravan, stolice nisu fiksirane.

Toalet se nalazi u prizemlju, a u skladu sa dogovorom sa sekretarom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, označen je muški i ženski WC, prilagođen osobama sa invaliditetom. Prihvaćena je i primjedba predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđe Bešlija Elvire, u vezi sa standardima, odnosno postavljanjem rukohvata u skladu sa standardima pristupačnosti.

Parking prostor u vlasništvu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (parking lijevo od ulaza u skupštinu) označen je za vozila kojim upravlja ili kojim se prevozi osoba sa invaliditetom, na način da su postavljene ploče sa znakom i ukupno broji tri mjesta. Planirana je i obnova podzemne garaže, koja, također, predviđa parking mjesta za vozila kojima se prevozi ili kojima upravlja osoba sa invaliditetom. Pristupačnost zgradi Parlamenta sa parkinga, također je jedan od predviđenih radova, jer je urađeni prilaz (nasuti dio na trotoaru) prilično strm. Prema riječima predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđe Bešlija Elvire, ovaj prilaz je izuzetno koristan jer sada postoji povezanost i mogućnost samostalnog kretanja od parkinga (lijevo od ulaza) do zgrade Parlamenta.

Predstavnic Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Bešlija Elvira, istaknula je da bi bilo korisno otkloniti arhitektonske barijere do bifea na prvom spratu. sekretar Zajedničke službe, g. Vehabović, naglasio je da je raspisan tender za nabavku inoks ploče. Tender je u završnoj fazi, i postavljanje lifta, kako bi se bife prilagodio potrebama osoba sa invaliditetom, trebalo bi se obaviti do kraja godine.

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine⁷

Ulaz u zgradu posjeduje pristupnu rampu.

Sala za skupštinske sjednice nalazi se u nižoj etaži zgrade, do koje vodi lift, međutim, pristup sali je arhitektonski nepristupačan osobama sa invaliditetom, jer do iste vode polukružne stepenice.

Sale za sjednice za radna tijela imaju prilaz i prilagođene su ovoj kategoriji lica, što je potvrdila i predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija, jer je prilaz salama ravan, a postoji vertikalna komunikacija (lift).

U istoj etaži nalazi se toalet, koji je označen i prilagođen osobama sa invaliditetom.

⁶ Posjete obavljene dana 16.09.2016. i 18.11.2016. godine.

⁷ Posjeta obavljena dana 16.09.2016. godine.

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine nema parking prostor u svom vlasništvu, a prilikom održavanja sjednica zakupljuje se parkiralište u neposrednoj blizini zgrade Parlamenta.

U dnevnom listu „Oslobođenje“ od 21.10.2016. godine objavljeno je da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20.10.2016. godine donijela odluku da iz sredstava tekuće rezerve Službi za zajedničke poslove organa i tijela Federacije odobri 6.000 KM u svrhu izgradnje prilaza osobama sa invaliditetom u zgradi Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Narodna skupština Republike Srpske⁸

Zgrada ima izgrađenu pristupnu rampu za osobe sa invaliditetom.

Velika skupštinska sala nalazi se u prizemlju, ulaz u salu je ravan. Do govornice vode stepenice.

Druga, tzv. Mala sala, nalazi se na drugom spratu, do koje vode stepenice. Ulaz u salu je ravan, a pristup govornici onemogućen zbog postojanja stepenica. Pristup Maloj sali osobama sa invaliditetom bit će omogućen tek izgradnjom tzv. panoramskog lifta, koji je po riječima predstavnika skupštine, g. Šukalo Nenada, planiran u 2017. godini. Kako je istaknuto, problem oko izgradnje ovog lifta predstavlja velika kondenzacija vlage koja bi bila u liftu i dovela u pitanje kvalitet radova, s obzirom da je predviđen da se izgradi na vanjskom dijelu. Mišljenje predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske, gđe Obradović Milene, je da bi idealno rješenje u konkretnom slučaju bila pokretna platforma.

Na trećem spratu nalaze se sale za radne sastanke, koje bi bile pristupačne osobama sa invaliditetom tek izgradnjom lifta.

Toalet se nalazi u prizemlju, ulaz u toalet je ravan. Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu skupštine nisu označena za vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom.

Prema riječima predstavnika Skupštine, g. Šukala, postoji mogućnost nabavke pokretne rampe koja bi omogućila pristup govornici u Velikoj i Maloj sali. Također, u planu je prilagođavanje unutrašnjosti toaleta osobama sa invaliditetom u 2017. godini.

Predstavnik Skupštine, g. Šukalo, istakao je da će se do kraja 2016. godine označiti određen broj parking mjesta za vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom, u skladu sa predviđenim standardima⁹.

Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁰

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ima izgrađenu rampu za pristup osobama sa invaliditetom. Međutim, iako postoji, rampa je u potpunosti zapuštena. Zbog neodržavanja, prilaz je oštećen, strm i kao takav neupotrebljiv¹¹.

⁸ Posjeta obavljena dana 14.10.2016. godine.

⁹ Pravilnik o uvjetima za planiranje i projektovanje objekata za nesmetano kretanje djece i osoba sa umanjnim tjelesnim sposobnostima, april 2011. godine;

¹⁰ Posjeta obavljena dana 07.09.2016. godine.

¹¹ Predstavnik udruženja paraplegičara nije mogao ući u zgradu.

Skupštinska sala, u kojoj se održavaju plenarne sjednice smještena je u prizemlju zgrade i kao takva pristupačna osobama sa invaliditetom. Govornica u sali je nepristupačna u arhitektonskom smislu (do govornice vode stepenice).

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan, međutim, unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, ali nijedno parking mjesto nije označeno za parkiranje vozila kojima upravljaju ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Šef stručne službe Skupštine, g. Jovo Galić, rekao je da obnova i prilagođavanje zgrade u arhitektonskom smislu osobama sa invaliditetom nikada nije traženo, niti se to planira iz razloga što je ova zgrada smještena u prostorijama Doma kulture u Brčkom, te dijeli prostorije sa Odjeljenjem za privredni razvoj, sport i kulturu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Skupština Kantona Sarajevo¹²

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Kantona Sarajevo je pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika. Zgrada nema prilagođen prilaz osobama sa invaliditetom na glavnom ulazu (do vrata vode stepenice). Prilaz skupštinskim službama osobama sa invaliditetom (prilaz na recepciju i u Pisarnicu Kantona Sarajevo) omogućen je putem pokretne platforme i lifta. Međutim, prilaz do lifta koji vodi do skupštinskih službi nije urađen prema standardima¹³. Prilaz je prilično strm, i zbog velikog nagiba predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija, nije se mogla samostalno spustiti ni popeti (pristup je moguć samo uz pomoć drugog lica).

Lift koji vodi do skupštinskih službi, također, vodi i do skupštinske sale na prvom spratu, koju koristi i Općinsko vijeće Općine Centar Sarajevo. Prilaz govornici u skupštinskoj sali je arhitektonski nepristupačan, jer do iste vode dvije stepenice.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom, ulaz je uzak i nepristupačan.

Skupština ne posjeduje parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Posavskog kantona¹⁴

Ulaz u skupštinu arhitektonski je nepristupačan usljed postojanja jedne stepenice.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu na kojem nisu označena mjesta za osobe sa invaliditetom.

Skupštinske sale nalaze se na spratu, a do njih vode uske stepenice, čime su ove sale nepristupačne osobama sa invaliditetom.

Predsjednik skupštine, g. Joso Marković, istakao je da će do kraja godine biti riješen problem ulaza u zgradu i označavanje parking mjesta za osobe sa invaliditetom.

Skupština Tuzlanskog kantona¹⁵

Prilaz ulazu u zgradu u kojoj je smještena Skupština Tuzlanskog kantona je nepristupačan, jer do ulaza vode stepenice. Plenarne sjednice održavaju se u drugoj zgradi u vlasništvu JU Bosanski

¹² Posjete obavljene dana 16.09.2016. i 03.11.2016. godine.

¹³ Uredba o prostornim standardima, urbanističko tehničkim uvjetima i normama za sprečavanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjanim tjelesnim mogućnostima, 2009. godina;

¹⁴ Posjeta obavljena dana 07.09.2016. godine.

¹⁵ Posjeta obavljena dana 08.09.2016. godine.

kulturni centar koja je, po riječima, predstavnika Skupštine i predstavnika paraplegičara nepristupačna osobama sa invaliditetom, u arhitektonskom smislu.

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan, ali unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu zgrade u skladu sa dogovorom sa predstavnicima Institucije ombudsmena označena su za parkiranje vozila osoba sa invaliditetom.

Prema tvrdnjama sekretara Skupštine Tuzlanskog kantona, gđe Hasanagić Enise, predviđena su sredstva za ovu namjenu u budžetu Skupštine za 2017. godinu, i realizacija bi se mogla očekivati do ljeta.

Skupština Unsko-sanskog kantona¹⁶

Zgrada u kojoj je smještena skupštinska sala je pristupačna, ima izgrađena rampa. Skupštinske radne kancelarije smještene su u drugoj, susjednoj zgradi, koja pripada Vladi Unsko-sanskog kantona. Pristup kancelarijama u ovoj zgradi nije prilagođen osobama sa invaliditetom (postoje stepenice). Prema riječima sekretarke Skupštine, gđe Abdulahović Sanele, sve sjednice i sastanci održavaju se u zgradi u kojoj se nalazi skupštinska sala iz razloga što su kancelarije male i nisu podobne kao takve za sastanke.

Pristup govornici u skupštinskoj sali nije omogućen zbog postojanja stepenica.

U prizemlju zgrade također se, osim skupštinske sale nalazi toalet i kafeterija. Ulaz u toalet je ravan, bez barijera, ali unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština nema parking mjesta u svom vlasništvu.

Imajući u vidu uočene nedostatke, i činjenicu da je zgrada u kojoj je smještena skupštinska sala u vlasništvu Službe za zapošljavanje, istaknuta je spremnost da se Skupština obrati vlasniku radi prilagođavanja svih skupštinskih prostorija osobama sa invaliditetom.

Skupština Srednjobosanskog kantona¹⁷

Ulaz u Skupštinu je pristupačan u arhitektonskom smislu.

Sve prostorije Skupštine smještene su u prizemlju zgrade, (prilaz skupštinskoj sali i drugim skupštinskim kancelarijama nemaju arhitektonskih barijera). U skupštinskoj sali do govornice vode dvije stepenice, i pristup govornici usljed navedenog je onemogućen za osobe sa invaliditetom.

Toalet se nalazi u prizemlju, ali zbog uskog ulaza/vrata, nije prilagođen osobama sa invaliditetom.

Skupština nema parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona¹⁸

Ulaz u Skupštinu je ravan, bez stepenica. Međutim, kancelarije Stručne službe Skupštine nalaze se na drugom i trećem spratu do kojih vode uske stepenice.

Sjednice Skupštine održavaju se u drugoj zgradi, u ulici 1. Slavne Višegradske brigade broj 2a u Goraždu koja ima rampu na bočnom ulazu. Međutim, skupštinska sala nalazi se na prvom spratu

¹⁶ Posjeta obavljena dana 14.09.2016. godine.

¹⁷ Posjeta obavljena dana 15.09.2016. godine.

¹⁸ Posjeta obavljena 15.09.2016. godine.

do koje vodi stepenište. Prema riječima sekretara Skupštine, g. Bašić Midhata, trenutno ne postoji tehnička mogućnost prilagođavanja zgrade u arhitektonskom smislu osobama sa invaliditetom.

Skupština Zeničko-dobojskog kantona¹⁹

Poslovna zgrada, u kojoj su smješteni organi Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, sastoji se iz dva dijela: kule zgrade i aneksa zgrade.

Ulaz u zgradu u kojoj je smještena Skupština je ravan i nesmetan za ulazak osobama sa invaliditetom.

Organi Skupštine Kantona smješteni su na I spratu kule zgrade do koje vode stepenice i četiri lifta. Pristup liftovima i protokolu u prizemlju objekta omogućen je putem namjenskih rampi.

Skupštinske sjednice održavaju se u aneksu zgrade. Kretanje kroz aneks zgrade obavlja se putem stepeništa koje je sa kulom zgrade povezano pasarelom na prvom spratu. Dakle, pristup sali Skupštine u kojoj se održavaju sjednice nije pristupačan za osobe sa invaliditetom u arhitektonskom smislu.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom jer je ulaz u toalet uzak.

Parking mjesta nisu označena za parkiranje automobila osoba sa invaliditetom.

Prema navodima pomoćnice direktora za tehničke poslove u Službi za zajedničke poslove, gđe Renate Nakić-Miošić, do kraja godine označit će se parking mjesta namijenjena za vozila kojima se prevoze ili kojima upravljaju osobe sa invaliditetom.

Skupština Kantona 10, Tomislavgrad²⁰

Prilikom dolaska u Skupštinu Kantona 10, vršeno je renoviranje prilaza i skupštinskih prostorija. Urađeni prilaz nije odgovarao standardima pristupačnosti²¹, međutim, nakon obilaska dogovoreno je da će svi radovi biti izvršeni u skladu sa predviđenim standardima. U skladu sa dogovorom, predstavnica Udruge paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona 10, Livno, gđa Šemsija Dželadin, izlaskom na lice mjesta utvrdila je da su radovi na prilazima skupštinskim prostorijama izvršeni u skladu sa predviđenim standardima i da se može samostalno ući u skupštinske prostorije. Govornica nije pristupačna usljed postojanja stepenica.

Toalet nije pristupačan osobama sa invaliditetom, jer se vrata otvaraju prema unutrašnjosti, te nedostaju rukohvati.

Parking mjesta su dovoljne širine i po okončanju radova bit će označena znakom za parkiranje vozila kojima upravljaju ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Pokazana je spremnost da se u skorije vrijeme ukloni barijera do govornice, i da će se u okviru renoviranja razmotriti mogućnost oko postavke vrata na toaletu na način da se otvaraju prema spolja, kao i nabavka i postavljanje rukohvata.

Skupština Zapadnohercegovačkog kantona²²

Skupštinske prostorije smještene su u zgradi Vlade Zapadnohercegovačkog kantona. Glavni, službeni ulaz nije prilagođen osobama sa invaliditetom. Međutim, postoje dva ulaza u prostorije

¹⁹ Posjeta obavljena 15.09.2016. godine.

²⁰ Posjete obavljene 29.09.2016. i 03.11.2016. godine.

²¹ Nakon usvajanja Zakona o prostornom uređenju i građenju te odgovarajućih podzakonskih akata doneseni su posebni pravilnici kojima se utvrđuju standardi pristupačnosti okruženja, zgrada i sredstava javnog prevoza.

²² Posjeta obavljena 29.09.2016. godine.

Skupštine kantona, koje se nalaze u prizemlju. Jedan je ravan, i bez arhitektonskih barijera, međutim zapušten je. Stiče se utisak da se ovaj ulaz nikada ne koristi jer su vrata zaključana. Drugi ulaz ima jednu stepenicu koja onemogućava nesmetan prolaz.

Sala u kojoj se održavaju skupštinske sjednice nema arhitektonskih barijera. Također, pristup govornici je ravan i bez arhitektonskih barijera.

Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, međutim znak kojim je obilježen parking prostor je srušen.

Prema riječima predsjednika Skupštine, g. Mišetić Ante, zgrada je u vlasništvu Vlade Zapadnohercegovačkog kantona.

Tajnica Skupštine, gđa Julijana Šimović, u telefonskom pozivu od 25.10.2016. godine istaknula je da će, nakon projekcije budžeta dostaviti plan Skupštine za rješavanje uočenih nedostataka: redovno održavanje svih prilaza, prilagođavanje svih ulaza u zgradu osobama sa invaliditetom, prilagođavanje toaleta i uređenje parking mjesta namijenjenih za parkiranje vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom.

Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona²³

Ulaz u zgradu Skupštine onemogućen je osobama sa fizičkim invaliditetom usljed postojanja stepenica. Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Željke Čule postojala je rampa koja zbog nagiba nije bila prilagođena osobama sa invaliditetom. Usljed navedenog, rampa je sklonjena.

Sala Skupštine nema arhitektonskih barijera, ali nije omogućen pristup govornici.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom.

Skupština nema označena parking mjesta za osobe sa invaliditetom

Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Čule u planu je izgradnja nove zgrade do zgrade u kojoj se nalaze skupštinske prostorije, u koju bi bila preseljena sala za održavanje sjednica, i toalet prilagođen osobama sa invaliditetom. Prema njenim riječima, prilikom izgradnje zgrade posebno bi se vodilo računa o pristupačnosti prostorija, sredstva su već osigurana (organi uprave trebaju dati odgovarajuće dozvole), i mišljenja je da bi izgradnja trebala započeti do kraja 2016. godine. Također je istaknuto da se, upravo zbog radova na proširivanju prostornih kapaciteta Skupštine, nije vršilo renoviranje postojeće zgrade.

Istaknuto je i da će se označiti parking mjesta za vozila kojima upravlja ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Dana 25.10.2016. godine, u telefonskom razgovoru tajnica Skupštine, gđa Čule, navela je da je nabavka pokretne dizalice u fazi narudžbe u skladu sa javnim nabavkama, i da očekuje postavljanje pokretne dizalice do kraja 2016. godine.

²³ Posjeta obavljena 30.09.2016. godine.

IV MIŠLJENJE OMBUDSMENA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su dali svoje mišljenje o ovoj problematici u Specijalnom izvještaju iz januara 2016. godine koji je urađen na osnovu dostavljenih pisanih izjašnjenja zakonodavnih organa. Izjašnjenja su pokazala, prije svega, da zakonodavni organi imaju svijest o potrebi da se arhitektonske barijere uklone i da se svim građanima omogući jednak pristup zakonodavnim organima u Bosni i Hercegovini. Osnovni cilj izrade Specijalnog izvještaja je upravo i bio da se utiče na svijest nadležnih organa o pravima osoba sa invaliditetom. Zbog navedenog, preporuke date Specijalnim izvještajem odnosile su se na prilagođavanje poslovnih prostora u arhitektonskom smislu. Članom 29. UN-ove Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom propisano je učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu. Shodno navedenom, država – potpisnica Konvencije ima obavezu da osigura ovo pravo kroz razne mehanizme prilagođavanja radi ostvarivanja prava koja su garantovana bez diskriminacije i na osnovu jednakosti sa drugima.

Prilikom obilaska poslovnih prostorija zakonodavnih organa konstatovan je evidentan problem trajnog smještaja skupštinskih prostorija. Većina skupština nije vlasnik poslovnih prostorija (npr. skupštine Zeničko-dobojskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona, Zapadno-hercegovačkog kantona), što zakonodavne organe uveliko ograničava u mogućnostima samostalne izmjene postojećih arhitektonskih rješenja. Bez obzira na navedeno, zakonodavni organi trebaju insistirati na provođenju mjera i zakonskih rješenja koja se donose upravo u skupštinskim klupama.

Pitanje ulaska u poslovne prostorije zakonodavnih organa jednako je važno kao i pitanje kretanja u njima, dužeg boravka, odnosno ostvarivanja prava kretanja. U razgovorima sa predstavnicima posjećenih skupština, iskazana je volja i spremnost da se u što skorijem roku riješi pristup skupštinskim govornicama postavljanjem pokretnih rampi (npr. Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Srednjobosanskog kantona, Skupština Kantona 10, Narodna skupština Republike Srpske).

Obilaskom je zapaženo da su uglavnom druge skupštinske prostorije smještene na „štetu“ toaleta. Uglavnom je ulaz u toalet dosta uzak (Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona), što zahtijeva i obimnije radove na prilagođavanju.

Predstavnici skupština pokazali su spremnost da pitanje označavanja parking mjesta riješe do kraja tekuće godine (Narodna skupština Republike Srpske, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Posavskog kantona).

Ombudsmeni žele istaći i poseban problem koji je evidentan u Kantonu Sarajevo, a odnosi se na prilaz Skupštini Kantona koji nije urađen prema standardima.

Posebno se ukazuje skupštinama, ali i svim drugim javnim organima da se prilikom uklanjanja arhitektonskih barijera kako bi osobe sa invaliditetom mogle ostvariti svoja osnovna ljudska prava, pravo na samostalno i slobodno kretanje, pridržavaju standarda koji su utvrđeni pravilnicima iz ove oblasti. Ombudsmeni su mišljenja da organi vlasti trebaju obratiti pažnju i na postavljanje putokaza i znakova koji bi dali adekvatne informacije o objektima i prostorijama koji su pristupačni osobama sa invaliditetom.

Upoređujući stanje u poslovnim prostorijama u kojima su smještena zakonodavna tijela u Bosni i Hercegovini dato u Specijalnom izvještaju sa stanjem koje je utvrđeno neposrednim uvidom, može se konstatovati da postoje jasni pokazatelji o poduzetim aktivnostima usmjerenim na

integraciju osoba sa invaliditetom, odnosno omogućavanje njihovog kretanja bez barijera. Kroz praćenje realizacije preporuka datih Specijalnim izvještajem, Ombudsmeni smatraju da je neophodno ukazati i na primjenu standarda koji su utvrđeni pozitivnim propisima, kako bi se pitanje pristupačnosti kvalitetno riješilo u skladu sa svrhom koja se želi postići.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine s ciljem postizanja potpune ravnopravnosti osoba sa invaliditetom, te otklanjanja utvrđenih nepravilnosti u postojećim arhitektonskim rješenjima, mišljenja su da zakonodavni organi trebaju nastaviti sa uklanjanjem arhitektonskih barijera.

Imajući u vidu navedeno, a u skladu sa članom 32 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine²⁴, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju zakonodavnim organima u Bosni i Hercegovini da i dalje poduzimaju mjere s ciljem uklanjanja arhitektonskih barijera utvrđenih na licu mjesta, te da obavijeste Ombudsmane o poduzetim mjerama i radnjama u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja ovog Izvještaja.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

²⁴ Službeni list Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 35/2004 i 32/2006.

Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Институција омбудсмeна/омбудсмана
за људска права Босне и Херцеговине

Izvešće o realizaciji preporuka Ombudsmana za ljudska prava
Bosne i Hercegovine iz Specijalnog izvješća pod nazivom:

**“PRISTUPAČNOST RADNIH PROSTORA
ZAKONODAVNIH TIJELA U BOSNI I HERCEGOVINI
OSOBAMA SA INVALIDITETOM”**

Banja Luka, prosinac 2016. godine

KAZALO

I UVOD	3
II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO	4
III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA.....	6
IV MIŠLJENJE OMBUDSMANA BOSNE I HERCEGOVINE	12

I UVOD

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, sukladno odredbi članka 2 stavak 3 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unapređenja prava osoba s invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom² odlučili da provedu istragu o (ne)postojanju arhitektonskih prepreka u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupštine kantona.

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ombudsmeni) su postupajući po podnesenim žalbama osoba s invaliditetom prepoznali postojanje sustavnog problema u fizičkoj pristupačnosti objektima, posebno objektima u kojima se obavljaju javne ovlasti. Brojnost institucija u Bosni u Hercegovini koje vrše javne ovlasti je opredijelilo Ombudsmane da istraživanje u prvoj fazi fokusiraju isključivo na zakonodavna tijela, polazeći od činjenice da su zakonodavna tijela, kroz donošenje zakona, kreatori politika u Bosni i Hercegovini, a koje trebaju da integriraju i obvežu na implementaciju međunarodnih standarda ljudskih prava.

Polazeći od načela odgovornosti i transparentnosti koji su obvezujući za sva tijela vlasti, a koji između ostalog sadrže i obvezu javnog izvještavanja, Ombudsmeni su odlučili da kroz pismenu korespondenciju s mjerodavnim tijelima prikupe informacije o prilagođenosti objekata za pristup osoba s invaliditetom. U izradi Specijalnog izvješća pod nazivom „Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom“, broj P-12/16 (u daljnjem tekstu: *Specijalno izvješće*), Ombudsmeni su koristili isključivo dostavljena izjašnjenja mjerodavnih tijela, ne sumnjajući u njihovu vjerodostojnost jer se radi o tijelima koja vrše javne ovlasti i koja su obvezna javnosti dostavljati točne i potpune podatke.

Specijalnim izvješćem konstatirano je sljedeće:

„Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, sukladno svojim nadležnostima i mandatom utvrđenim Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine³, kontinuirano će i u narednom razdoblju poduzimati mjere koje se odnose na praćenje primjene UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, posebno u odnosu na napredak tijela vlasti glede njihove pristupačnosti ovim osobama.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju ona zakonodavna tijela koja nisu svoje radne prostore uredili na način da oni budu dostupni i pristupačni osobama s invaliditetom, prije svega u arhitektonskom pogledu, da to što prije učine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju sva zakonodavna tijela da o daljnjem napretku u oblasti pristupačnosti osoba s invaliditetom i uklanjanja arhitektonskih prepreka obavijeste Instituciju ombudsmana“.

Nakon objavljivanja Specijalnog izvješća broj P-12/16 od siječnja 2016. godine, radi utvrđivanja stvarnog stanja i poduzetih mjera u cilju realizacije preporuka datih Specijalnim

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u New Yorku potpisao Konvenciju UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcijski protokol, a Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je suglasnost na ratifikaciju Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom i Opcijskog protokola.

³ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

izvješćem i u cilju realizacije Zaključka Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su proveli dodatne aktivnosti koje uključuju obilazak radnih prostorija u kojima su smještena zakonodavna tijela koja su obuhvaćena Specijalnim izvješćem.

Praćenje realizacije preporuka iz Specijalnog izvješća izvršeno je na način da su pozvani predstavnici Udruge paraplegičara koji su zajedno s predstavnicima Ombudsmana Bosne i Hercegovine na licu mjesta utvrđivali postojanje arhitektonskih prepreka, te davali svoje prijedloge i komentare isključivo na temelju svojih potreba. S tim u vezi, utvrđivanje stanja u poslovnim prostorijama obuhvaćalo je:

- pristup zgradi u kojoj su smještena zakonodavna tijela,
- pristup skupštinskim dvoranama u kojima se održavaju sjednice,
- pristup govornicama u dvoranama za sjednice,
- raspoloživost parking mjesta za osobe s invaliditetom (parking mjesta koja su u vlasništvu zakonodavnih tijela) i
- prilagođenost toaleta osobama s invaliditetom.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju zahvalnost Udrugama osoba s invaliditetom i njihovim predstavnicima, koji su doprinijeli utvrđivanju stanja na terenu:

- Informativni centar „Lotos“ Tuzla
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječje paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske
- Udruga djece i roditelja s posebnim potrebama, Orašje
- Udruga osoba s invaliditetom „Utjeha“, Široki Brijeg
- Udruga paraplegičara i oboljelih od dječje cerebralne paralize, Zenica
- Udruga paraplegičara i oboljelih od dječje paralize i ostalih vidnih tjelesnih oštećenja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine
- Udruga paraplegičara Unsko-sanskog kantona
- Udruga paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Hercegbosanskog kantona, Livno
- Udruga paraplegičara, Mostar

II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO

Odredbom članka 5 st. 1 i 2 *Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom* propisano je: "Države strane ugovornice konstatiraju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti sukladno zakonu. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju na temelju invalidnosti i jamčit će osobama s invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kojoj osnovi". Nadalje, odredba članka 9 ove UN Konvencije propisuje: "U cilju omogućavanja samostalnog života i punog sudjelovanja osoba s invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će poduzeti odgovarajuće mjere da osobama s invaliditetom osiguraju pristup, ravnopravno s drugima, fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene, odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti, kako u

urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mjere, koje uključuju identificiranje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosit će se, između ostalog, i na: (a) zgrade, putove, prijevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mjesta; (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektroničke usluge i hitne službe".

U točki 34. *Općeg komentara na članak 9 Konvencije* koji je 11. travnja 2014. godine usvojio Odbor UN za prava osoba s invaliditetom određeno je: "Dužnost strana ugovornica da osiguraju pristup fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama s invaliditetom trebalo bi promatrati iz perspektive jednakosti i nediskriminacije. Uskraćivanje pristupa fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama s invaliditetom predstavlja akt diskriminacije na temelju invaliditeta, zabranjen člankom 5 Konvencije".

Revidirana *Europska socijalna povelja*, u članku 15 određuje: "U namjeri da se osigura efektivno ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na neovisnost, socijalnu integraciju i sudjelovanje u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obvezuju da unaprijede njihovu punu društvenu integraciju i sudjelovanje u životu zajednice posebno takvim mjerama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu prepreke sporazumijevanja i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smještaju, kulturnim aktivnostima i razonodi".

Ustav Bosne i Hercegovine⁴

Člankom II Ustava Bosne i Hercegovine koji nosi naslov: Ljudska prava i temeljne slobode propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda...

Uživanje ovih prava osigurano je za sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Zakon o zabrani diskriminacije⁵

Zakonom se osigurava zaštita, promoviranje ljudskih prava i sloboda, stvaraju uvjeti za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti i uređuje sustav zaštite od diskriminacije na temelju rase...invaliditeta... Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih Institucija, entiteta, kantona i tijela Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela te pravne osobe s javnim ovlastima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba u svim područjima života, i na socijalnu zaštitu, zaštitu obitelji s djecom i zaštitu osoba s invaliditetom.

⁴ Ustav Bosne i Hercegovine nije objavljen u Službenom glasniku BiH, osim Amandmana I (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/2009).

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/2009.

III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine⁶

Izlaskom na lice mjesta, nakon utvrđenog stanja dogovoreno je s tajnikom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, g. Kenanom Vehabovićem da se izvrše radovi kako bi se uklonile postojeće arhitektonske prepreke. Sukladno navedenom, predstavnici Institucije ombudsmana ponovnim izlaskom na lice mjesta konstatirali su sljedeće stanje o arhitektonskoj prilagođenosti:

Ulaz u zgradu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je ravan, bez prepreka.

U zgradi Parlamenta postoji okomita komunikacija između katova (putem lifta).

Ulaz u skupštinske dvorane je ravan, bez prepreka. Sukladno postignutim dogovorom s tajnikom skupštine, prilaz govornicama u Velikoj, Bijeloj i Plavoj dvorani je omogućen, putem pokretne rampe tj. „mobilni nosači“. Ostale skupštinske prostorije u kojima se održavaju sjednice su prilagođene osobama s invaliditetom, ulaz je ravan, stolice nisu fiksirane.

Toalet se nalazi u prizemlju, a sukladno dogovorom s tajnikom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, označen je muški i ženski toalet, prilagođen osobama s invaliditetom. Prihvaćena je i primjedba predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH, gđe Elvire Bešlija u vezi standarda, odnosno postavljanje rukohvata sukladno standardima pristupačnosti.

Parking prostor u vlasništvu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (parking lijevo od ulaza u skupštinu) označen je za vozila kojima upravlja ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom, na način da su postavljene ploče sa znakom i ukupno broji tri mjesta. Planirana je i obnova podzemne garaže, koja također predviđa parking mjesta za vozila kojima se prevozi ili kojim upravlja osoba s invaliditetom. Pristupačnost zgradi Parlamenta s parkinga također je jedan od predviđenih radova, jer je urađeni prilaz (nasuti dio na pločniku) prilično strm. Prema riječima predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH, gđe Elvire Bešlija ovaj prilaz je izuzetno koristan jer sada postoji povezanost i mogućnost samostalnog kretanja od parkinga (lijevo od ulaza) do zgrade Parlamenta.

Predstavnic Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija istaknula je da bi bilo korisno otkloniti arhitektonske prepreke do bifea na prvom katu. Tajnik Zajedničke službe, g. Vehabović naglasio je da je raspisan tender za nabavu inoksa ploče. Tender je u završnoj fazi i postavljanje lifta, kako bi se bife prilagodio potrebama osoba s invaliditetom. Trebalo bi da bude završeno do kraja godine.

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine⁷

Ulaz u zgradu posjeduje pristupnu rampu.

Dvorana za skupštinske sjednice nalazi se u nižoj etaži zgrade, do koje vodi lift, međutim, pristup dvorani je arhitektonski nepristupačan osobama s invaliditetom, jer do iste vode polukružne stube.

Dvorane za sjednice za radna tijela imaju prilaz i prilagođene su ovoj kategoriji osoba, što je potvrdila i predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija, jer je prilaz dvorani ravan, a postoji vertikalna komunikacija (dizalo).

U istoj etaži nalazi se toalet, koji je označen i prilagođen osobama s invaliditetom.

⁶ Posjeti obavljeni dana 16. 9.2016. i 18.11.2016. godine

⁷ Posjet obavljen dana 16.09.2016. godine

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine nema parking prostor u svom vlasništvu, a prilikom održavanja sjednica zakupljuje se parkiralište u neposrednoj blizini zgrade Parlamenta.

U dnevnom listu „Oslobođenje“ od 21.10.2016. godine objavljeno je da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20.10.2016. godine donijela odluku da iz sredstava tekuće rezerve Službi za zajedničke poslove organa i tijela Federacije odobri 6.000 KM u svrhu izgradnje prilaza osobama s invaliditetom u zgradi Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Narodna skupština Republike Srpske⁸

Zgrada ima izgrađenu pristupnu rampu za osobe s invaliditetom.

Velika skupštinska dvorana nalazi se u prizemlju, ulaz u dvoranu je ravan. Do govornice vode stube.

Druga, tzv. „Mala dvorana“ nalazi se na drugom katu, do koje vode stube. Ulaz u dvoranu je ravan, a pristup govornici onemogućen zbog postojanja stuba. Pristup „Maloj dvorani“ osobama s invaliditetom bit će omogućen tek izgradnjom tzv. panoramskog lifta, koji je po riječima predstavnika skupštine, g. Nenada Šukala planiran u 2017. godini. Kako je istaknuto, problem oko izgradnje ovog lifta predstavlja velika kondezacija vlage koja bi bila u liftu i dovela u pitanje kvalitetu radova, s obzirom da je predviđen da se izgradi na vanjskom dijelu. Mišljenje predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske, gđe Milene Obradović je da bi idealno rješenje u konkretnom slučaju bila pokretna platforma.

Na trećem katu nalaze se dvorane za radne sastanke, koje bi bile pristupačne osobama s invaliditetom tek izgradnjom lifta.

Toalet se nalazi u prizemlju, ulaz u toalet je ravan. Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama s invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu skupštine nisu označena za vozila kojim upravlja ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom.

Prema riječima predstavnika skupštine, g. Šukala postoji mogućnost nabave pokretne rampe koja bi omogućila pristup govornici u Velikoj i Maloj dvorani. Također, u planu je prilagođavanje unutrašnjosti toaleta osobama s invaliditetom u 2017. godini.

Predstavnik skupštine, g. Šukalo istaknuo je da će se do kraja 2016. godine označiti određen broj parking mjesta za vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba s invaliditetom, sukladno predviđenim standardima⁹.

Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁰

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ima izgrađenu rampu za pristup osobama s invaliditetom. Međutim, iako postoji, rampa je u potpunosti zapuštena. Zbog neodržavanja, prilaz je oštećen, strm i kao takav neupotrebljiv¹¹.

⁸ Posjet obavljen dana 14.10.2016. godine

⁹ Pravilnik o uvjetima za planiranje i projektiranje objekata za neometano kretanje djece i osoba s umanjanim tjelesnim sposobnostima, travanj 2011. godine

¹⁰ Posjet obavljen dana 7.9.2016. godine

¹¹ Predstavnik udruge paraplegičara nije mogao ući u zgradu.

Skupštinska dvorana, u kojoj se održavaju plenarne sjednice smještena je u prizemlju zgrade i kao takva pristupačna je osobama s invaliditetom. Govornica u dvorani je nepristupačna u arhitektonskom smislu (do govornice vode stube).

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan, međutim, unutrašnjost nije prilagođena osobama s invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, ali nijedno parking mjesto nije označeno za parkiranje vozila kojim upravljaju ili kojim se prevoze osobe s invaliditetom.

Šef stručne službe Skupštine, g. Jovo Galić rekao je da obnova i prilagođavanje zgrade u arhitektonskom smislu osobama s invaliditetom nikada nije traženo, niti se to planira iz razloga što je ova zgrada smještena u prostorijama Doma kulture u Brčkom, te dijeli prostorije s Odjelom za gospodarski razvoj, šport i kulturu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Skupština Kantona Sarajevo¹²

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Kantona Sarajevo je pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika. Zgrada nema prilagođen prilaz osobama s invaliditetom na glavnom ulazu (do vrata vode stube). Prilaz skupštinskim službama osobama s invaliditetom (prilaz na recepciju i u pisarnu Kantona Sarajevo) omogućen je putem pokretne platforme i lifta. Međutim, prilaz do lifta koji vodi do skupštinskih službi nije urađen po standardima¹³. Prilaz je prilično strm, i zbog velikog nagiba predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija nije se mogla samostalno spustiti ni popeti (pristup je moguć uz pomoć druge osobe).

Lift koji vodi do skupštinskih službi, također vodi i do skupštinske dvorane na prvom katu, koju koristi i Općinsko vijeće općine Centar Sarajevo. Prilaz govornici u skupštinskoj dvorani je arhitektonski nepristupačan, jer do iste vode dvije stube.

Toalet nije prilagođen osobama s invaliditetom, ulaz je uzak i nepristupačan.

Skupština ne posjeduje parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Posavskog kantona¹⁴

Ulaz u skupštinu arhitektonski je nepristupačan uslijed postojanja jedne stube.

Skupština ima parking prostor u vlasništvu na kojem nisu označena mjesta za osobe s invaliditetom.

Skupštinske dvorane nalaze se na katu, a do njih vode uske stube, čime su ove dvorane nepristupačne osobama s invaliditetom.

Predsjednik skupštine, g. Joso Marković istaknuo je da će do kraja godine biti riješen problem ulaza u zgradu i označavanje parking mjesta za osobe s invaliditetom.

Skupština Tuzlanskog kantona¹⁵

Prilaz ulazu u zgradu u kojoj je smještena Skupština Tuzlanskog kantona je nepristupačan, jer do ulaza vode stube. Plenarne sjednice održavaju se u drugoj zgradi u vlasništvu JU Bosanski

¹² Posjet obavljen dana 16.9.2016. i 3.11.2016. godine

¹³ Uredba o prostornim standardima, urbanističko tehničkim uvjetima i normama za sprječavanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe s umanjnim tjelesnim mogućnostima, 2009. godina

¹⁴ Posjet obavljen dana 7.9.2016. godine

¹⁵ Posjet obavljen dana 8.9.2016. godine

kulturni centar koja je po riječima predstavnika Skupštine i predstavnika paraplegičara nepristupačna osobama s invaliditetom, u arhitektonskom smislu.

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan ali unutrašnjost nije prilagođena osobama s invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu zgrade, sukladno dogovoru s predstavnicima Institucije ombudsmana, označena su za parkiranje vozila osoba s invaliditetom.

Prema tvrdnjama tajnika Skupštine Tuzlanskog kantona, gđe Enise Hasanagić predviđena su sredstva za ovu namjenu u proračunu skupštine za 2017. godinu, i realizacija bi se mogla očekivati do ljeta.

Skupština Unsko-sanskog kantona¹⁶

Zgrada u kojoj je smještena skupštinska dvorana je pristupačna, ima izgrađena rampa. Skupštinski radni uredi smješteni su u drugoj, susjednoj zgradi, koja pripada Vladi Unsko-sanskog kantona. Pristup uredima u ovoj zgradi nije prilagođen osobama s invaliditetom (postoje stube). Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Sanele Abdulahović sve sjednice i sastanci održavaju se u zgradi u kojoj se nalazi skupštinska dvorana iz razloga što su uredi mali i nisu prihvatljivi kao takvi za sastanke.

Pristup govornici u skupštinskoj dvorani nije omogućen zbog postojanja stuba.

U prizemlju zgrade također se, osim skupštinske dvorane nalazi toalet i kafeterija. Ulaz u toalet je ravan, bez prepreka, ali unutrašnjost nije prilagođena osobama s invaliditetom.

Skupština nema parking mjesta u vlasništvu.

Imajući u vidu uočene nedostatke, i činjenicu da je zgrada u kojoj je smještena skupštinska dvorana u vlasništvu Službe za zapošljavanje, istaknuta je spremnost da se Skupština obrati vlasniku radi prilagođavanja svih skupštinskih prostorija osobama s invaliditetom.

Skupština Kantona Središnja Bosna¹⁷

Ulaz u Skupštinu je pristupačan u arhitektonskom smislu.

Sve prostorije Skupštine smještene su u prizemlju zgrade, (prilaz skupštinskoj dvorani i drugim skupštinskim uredima nema arhitektonskih prepreka). U skupštinskoj dvorani do govornice vode dvije stube, i pristup govornici uslijed navedenog je onemogućen za osobe s invaliditetom.

Toalet se nalazi u prizemlju ali zbog uskog ulaza/vrata, nije prilagođen osobama s invaliditetom.

Skupština nema parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona¹⁸

Ulaz u Skupštinu je ravan, bez stuba. Međutim, uredi Stručne službe Skupštine nalaze se na drugom i trećem katu do kojih vode uske stube.

Sjednice Skupštine održavaju se u drugoj zgradi, u ulici 1. Slavne Višegradske brigade broj 2a u Goraždu koja ima rampu na bočnom ulazu. Međutim, skupštinska dvorana nalazi se na prvom

¹⁶ Posjet obavljen dana 14.9.2016. godine

¹⁷ Posjet obavljen dana 15.9.2016. godine

¹⁸ Posjet obavljen 15.09.2016. godine

katu do koje vodi stubište. Prema riječima tajnika Skupštine, g. Midhata Bašića trenutno ne postoji tehnička mogućnost prilagođavanja zgrade u arhitektonskom smislu osobama s invaliditetom.

Skupština Zeničko-dobojskog kantona¹⁹

Poslovna zgrada, u kojoj su smještena tijela Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, sastoji se iz dva dijela: kule zgrade i aneksa zgrade.

Ulaz u zgradu u kojoj je smještena Skupština je ravan i neometan ulazak osoba s invaliditetom.

Tijela Skupštine Kantona smještena su na I. katu kule zgrade, do koje vode stube i četiri lifta. Pristup liftovima i protokolu u prizemlju objekta omogućen je putem namjenskih rampi.

Skupštinske sjednice održavaju se u aneksu zgrade. Kretanje kroz aneks zgrade obavlja se putem stubišta koje je s kulom zgrade povezano pasarelom na prvom katu. Dakle, pristup dvorani Skupštine u kojoj se održavaju sjednice nije pristupačan za osobe s invaliditetom u arhitektonskom smislu.

Toalet nije prilagođen osobama s invaliditetom jer je ulaz u toalet uzak.

Parking mjesta nisu označena za parkiranje automobila osoba s invaliditetom.

Prema navodima pomoćnice direktora za tehničke poslove u službi za zajedničke poslove, gđe Renate Nakić Miošić do kraja godine označit će se parking mjesta namijenjena za vozila kojima se prevoze, ili kojima upravljaju osobe s invaliditetom.

Skupština Hercegbosanskog kantona, Tomislavgrad²⁰

Prilikom dolaska u Skupštinu Hercegbosanskog kantona, vršeno je renoviranje prilaza i skupštinskih prostorija. Urađeni prilaz nije odgovarao standardima pristupačnosti²¹, međutim, nakon obilaska dogovoreno je da će svi radovi biti izvršeni sukladno predviđenim standardima. Sukladno dogovoru, predstavnica Udruge paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Hercegbosanskog kantona, Livno, gđa Šemsija Dželadin, izlaskom na lice mjesta utvrdila je da su radovi na prilazima skupštinskim prostorijama izvršeni sukladno predviđenim standardima i da se može samostalno ući u skupštinske prostorije. Govornica nije pristupačna zbog postojanja stuba.

Toalet nije pristupačan osobama s invaliditetom, jer se vrata otvaraju prema unutrašnjosti, te nedostaju rukohvati.

Parking mjesta su dovoljne širine i po okončanju radova bit će označena znakom za parkiranje vozila kojim upravljaju ili kojim se prevoze osobe s invaliditetom.

Pokazana je spremnost da se u skorije vrijeme ukloni prepreka do govornice, i da će se u okviru renoviranja razmotriti mogućnost oko postavke vrata na toaletu na način da se otvaraju prema vani, kao i nabava i postavljanje rukohvata.

Skupština Zapadnohercegovačkog kantona²²

Skupštinske prostorije smještene su u zgradi Vlade Zapadnohercegovačkog kantona. Glavni, službeni ulaz nije prilagođen osobama s invaliditetom. Međutim, u prostorije Skupštine kantona, koje su u prizemlju postoje dva ulaza. Jedan je ravan, i bez arhitektonskih prepreka, međutim

¹⁹ Posjet obavljen 15.09.2016. godine

²⁰ Posjeti obavljeni 29.09.2016. i 03.11.2016. godine

²¹ Nakon usvajanja zakona o prostornom uređenju i građenju te odgovarajućih podzakonskih akata doneseni su posebni pravilnici kojima se utvrđuju standardi pristupačnosti okruženja, zgrada i sredstava javnog prijevoza

²² Posjet obavljen 29.9.2016. godine

zapušten je. Stječe se dojam da se ovaj ulaz nikada ne koristi jer su vrata zaključana. Drugi ulaz ima jednu stubu koja onemogućava neometan prolaz.

Dvorana u kojoj se održavaju skupštinske sjednice nema arhitektonskih prepreka. Također, pristup govornici je ravan i bez arhitektonskih prepreka.

Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama s invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, međutim znak kojim je obilježen parking prostor je srušen.

Prema riječima predsjednika Skupštine, g. Ante Mišetića zgrada je u vlasništvu Vlade Zapadnohercegovačkog kantona.

Tajnica Skupštine, gđa Julijana Šimović u telefonskom razgovoru od 25.10.2016. godine istaknula je da će, nakon projekcije proračuna dostaviti plan Skupštine na rješavanje uočenih nedostataka: redovnog održavanja svih prilaza, prilagođavanja svih ulaza u zgradu osobama s invaliditetom, prilagođavanja toaleta i uređenja parking mjesta namjenjenih za parkiranje vozila kojim upravlja ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom.

Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona²³

Ulaz u zgradu Skupštine onemogućen je osobama s fizičkim invaliditetom uslijed postojanja stuba. Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Željke Čule postojala je rampa koja zbog nagiba nije bila prilagođena osobama s invaliditetom. Uslijed navedenog, rampa je uklonjena.

Dvorana Skupštine nema arhitektonskih prepreka ali nije omogućen pristup govornici.

Toalet nije prilagođen osobama s invaliditetom.

Skupština nema označena parking mjesta za osobe s invaliditetom.

Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Čule u planu je izgradnja nove zgrade, pored zgrade u kojoj se nalaze skupštinske prostorije, u koju bi bila preseljena dvorana za održavanje sjednica i toalet prilagođen osobama s invaliditetom. Prema njenim riječima, prilikom izgradnje zgrade posebno bi se vodilo računa o pristupačnosti prostorija, sredstva su već osigurana (tijela uprave trebaju dati odgovarajuće dozvole), i mišljenja je da bi izgradnja trebala započeti do kraja 2016. godine. Također je istaknuto da upravo zbog radova na proširivanju prostornih kapaciteta Skupštine, nije se vršilo renoviranje postojeće zgrade.

Istaknuto je i da će se označiti parking mjesta za vozila kojim upravljaju ili kojim se prevoze osobe s invaliditetom.

Dana 25.10.2016. godine, u telefonskom razgovoru tajnica Skupštine, gđa Čule je navela da je nabava pokretne dizalice u fazi narudžbe sukladno javnim nabavama, i da očekuje postavljanje pokretne dizalice do kraja 2016. godine.

²³ Posjet obavljen 30.9.2016. godine

IV MIŠLJENJE OMBUDSMANA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su dali svoje mišljenje o ovoj problematici u Specijalnom izvješću iz siječnja 2016. godine koji je urađen na temelju dostavljenih pisanih izjašnjenja zakonodavnih tijela. Izjašnjenja su pokazala, prije svega, da zakonodavna tijela imaju svijest o potrebi da se arhitektonske prepreke uklone i da se svim građanima omogući jednak pristup zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini. Osnovni cilj izrade Specijalnog izvješća je upravo i bio da se utječe na svijest nadležnih tijela o pravima osoba s invaliditetom. Zbog navedenog, preporuke dane Specijalnim izvješćem odnosile su se na prilagođavanje poslovnih prostora u arhitektonskom smislu. Člankom 29 UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom propisano je sudjelovanje osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu. Sukladno navedenom, država – potpisnica Konvencije ima obvezu da osigura ovo pravo kroz razne mehanizme prilagođavanja radi ostvarivanja prava koja su jamčena bez diskriminacije i na temelju jednakosti s drugima.

Prilikom obilaska poslovnih prostorija zakonodavnih tijela konstatiran je evidentan problem trajnog smještaja skupštinskih prostorija. Većina skupština nije vlasnik poslovnih prostorija (npr. skupštine Zeničko-dobojskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona, Zapadnohercegovačkog kantona), što zakonodavna tijela uveliko ograničava mogućnosti samostalne izmjene postojećih arhitektonskih rješenja. Bez obzira na navedeno, zakonodavna tijela trebaju inzistirati na provođenju mjera i zakonskih rješenja koja se donose upravo u skupštinskim klupama.

Pitanje ulaska u poslovne prostorije zakonodavnih tijela jednako je važno kao i pitanje kretanja u njima, dužeg boravka, odnosno ostvarivanja prava kretanja. U razgovorima s predstavnicima posjećenih skupština, iskazana je volja i spremnost da se u što skorijem roku riješi pristup skupštinskim govornicama postavljanjem pokretnih rampi (npr. Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Kantona Središnja Bosna, Skupština Herceg-bosanskog kantona, Narodna skupština Republike Srpske).

Obilaskom je zapaženo da su uglavnom druge skupštinske prostorije smještene na „štetu“ toaleta. Uglavnom je ulaz u toalet dosta uzak (Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona), što zahtijeva i obimnije radove na prilagođavanju.

Predstavnici skupština pokazali su spremnost da pitanje označavanja parking mjesta riješe do kraja tekuće godine (Narodna skupština Republike Srpske, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Posavskog kantona).

Ombudsmeni žele istaknuti i poseban problem koji je evidentan u Kantonu Sarajevo, a odnosi se na prilaz Skupštini Kantona koji nije urađen po standardima.

Posebno se ukazuje skupštinama, ali i svim drugim javnim tijelima da se prilikom uklanjanja arhitektonskih prepreka kako bi osobe s invaliditetom mogle ostvariti svoja temeljna ljudska prava, pravo na samostalno i slobodno kretanje, pridržavaju standarda koji su utvrđeni pravilnicima iz ove oblasti. Ombudsmeni su mišljenja da tijela vlasti trebaju obratiti pozornost i na postavljanje putokaza i znakova koji bi dali adekvatne informacije o objektima i prostorijama koji su pristupačni osobama s invaliditetom.

Uspoređujući stanje u poslovnim prostorijama u kojima su smještene zakonodavna tijela u Bosni i Hercegovini dano u Specijalnom izvješću sa stanjem koje je utvrđeno neposrednim uvidom, može se konstatirati da postoje jasni pokazatelji o poduzetim aktivnostima usmjerenim na integraciju osoba s invaliditetom, odnosno omogućavanje njihovog kretanja bez prepreka. Kroz

praćenje realizacije preporuka datih Specijalnim izvješćem, Ombudsmani smatraju da je neophodno ukazati i na primjenu standarda koji su utvrđeni pozitivnim propisima, kako bi se pitanje pristupačnosti kvalitetno riješilo sukladno svrsi koja se želi postići.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine s ciljem postizanja potpune ravnopravnosti osoba s invaliditetom, te otklanjanja utvrđenih nepravilnosti u postojećim arhitektonskim rješenjima, mišljenja su da zakonodavna tijela trebaju nastaviti s uklanjanjem arhitektonskih prepreka.

Imajući u vidu navedeno, a sukladno članku 32 Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine²⁴ Ombudsmani Bosne i Hercegovine preporučuju zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini da i dalje poduzimaju mjere s ciljem uklanjanja arhitektonskih prepreka utvrđenih na licu mjesta, te da obavijeste Ombudsmane o poduzetim mjerama i radnjama u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja ovog Izvješća.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine

Dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

²⁴ Službeni list Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 35/2004 i 32/2006.

Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права Босне и Херцеговине

Извјештај о реализацији препорука Омбудсмена за људска права
Босне и Херцеговине из Специјалног извјештаја под називом:

**“ПРИСТУПАЧНОСТ РАДНИХ ПРОСТОРА
ЗАКОНОДАВНИХ ТИЈЕЛА У БОСНИ И
ХЕРЦЕГОВИНИ ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ”**

Бања Лука, децембар 2016. године

САДРЖАЈ

I УВОД.....	3
II РЕЛЕВАНТНО ЗАКОНОДАВСТВО	4
III СТАЊЕ УТВРЂЕНО ОБИЛАСКОМ СКУПШТИНА.....	6
IV МИШЉЕЊЕ ОМБУДСМЕНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	12

I УВОД

Омбудсмени Босне и Херцеговине су, у складу са одредбом члана 2 став 3 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине¹, с циљем унапређења права особа са инвалидитетом предвиђених Конвенцијом Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом², одлучили да спроведу истрагу о (не)постојању архитектонских баријера у зградама које користе Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Народна скупштина Републике Српске, Парламент Федерације Босне и Херцеговине, Скупштина Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и скупштине кантона.

Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине (у даљем тексту: омбудсмени) су, поступајући по поднесеним жалбама особа са инвалидитетом, препознали постојање системског проблема у физичкој приступачности објектима, посебно објектима у којима се обављају јавна овлашћења. Бројност институција у Босни у Херцеговини које врше јавна овлашћења определијелило је омбудсмене да истраживање у првој фази фокусирају искључиво на законодавна тијела, полазећи од чињенице да су законодавна тијела, кроз доношење закона, креатори политика у Босни и Херцеговини, а које треба да интегришу и обавезу на имплементацију међународних стандарда људских права.

Полазећи од принципа одговорности и транспарентности који су обавезујући за све органе власти, а који између осталог садрже и обавезу јавног извјештавања, омбудсмени су одлучили да кроз писмену кореспонденцију са надлежним органима прикупе информације о прилагођености објеката за приступ особа са инвалидитетом. У изради Специјалног извјештаја под називом „Приступачност радних простора законодавних тијела у Босни и Херцеговини особама са инвалидитетом“, број П-12/16 (у даљем тексту: Специјални извјештај), омбудсмени су користили искључиво достављена изјашњења надлежних органа, не сумњајући у њихову вјеродостојност јер се ради о органима који врше јавна овлашћења и који су обавезни јавности достављати тачне и потпуне податке.

Специјалним извјештајем констатовано је следеће:

„Омбудсмени Босне и Херцеговине, у складу са својим надлежностима и мандатом утврђеним Законом о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине³, континуирано ће и у наредном периоду предузимати мјере које се односе на праћење примјене УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом, посебно у односу на напредак органа власти у погледу њихове приступачности овим особама.

Омбудсмени Босне и Херцеговине позивају оне законодавне органе који нису своје радне просторе уредили на начин да они буду доступни и приступачни особама са инвалидитетом, прије свега у архитектонском погледу, да то што прије учине.

Омбудсмени Босне и Херцеговине позивају све законодавне органе да о даљем напретку у области приступачности особа са инвалидитетом и уклањања архитектонских баријера обавијесте институцију Омбудсмена“.

¹ Службени гласник Босне и Херцеговине, бр. 32/2000, 19/2002, 34/2005 и 32/2006.

² Министар за људска права и избјеглице БиХ је 30.7.2009. године у Њујорку потписао Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом и Опциони протокол, а Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ, на 65. сједници, одржаној 7.12.2009. године, дао је сагласност на ратификацију Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом и Опционог протокола.

³ Службени гласник Босне и Херцеговине, бр. 32/2000, 19/2002, 34/2005 и 32/2006.

Након објављивања Специјалног извјештаја број П-12/16 од јануара 2016. године, ради утврђивања стварног стања и предузетих мјера у циљу реализације препорука датих Специјалним извјештајем и у циљу реализације Закључка Заједничке комисије за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, омбудсмени Босне и Херцеговине су провели додатне активности које укључују обилазак радних просторија у којима су смјештени законодавни органи који су обухваћени Специјалним извјештајем.

Праћење реализације препорука из Специјалног извјештаја извршено је на начин да су позвани представници удружења параплегичара, који су заједно са представницима Омбудсмена Босне и Херцеговине на лицу мјеста утврђивали постојање архитектонских баријера, те давали своје приједлоге и коментаре искључиво на основу својих потреба. С тим у вези, утврђивање стања у пословним просторијама обухватало је:

- приступ згради у којој су смјештена законодавна тијела,
- приступ скупштинским салама у којима се одржавају сједнице,
- приступ говорницама у салама за сједнице,
- расположивост паркинг мјеста за особе са инвалидитетом (паркинг мјеста која су у власништву законодавних тијела) и
- прилагођеност тоалета особама са инвалидитетом.

Омбудсмени Босне и Херцеговине исказују захвалност удружењима особа са инвалидитетом и њиховим представницима, који су допринијели утврђивању стања на терену:

- Информативни центар „Лотос“, Тузла
- Савез параплегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ
- Савез параплегичара и обољелих од дјечије парализе и осталих тјелесних инвалида Републике Српске
- Удружење дјеце и родитеља са посебним потребама, Орашје
- Удруга особа са инвалидитетом „Утјеха“, Широки Бријег
- Удружење параплегичара и обољелих од дјечије церебралне парализе, Зеница
- Удружење параплегичара и обољелих од дјечије парализе и осталих видних тјелесних оштећења Брчко дистрикта Босне и Херцеговине
- Удружење параплегичара Унско-санског кантона
- Удруга параплегичара и обољелих од дјечије парализе Херцегбосанске жупаније, Ливно
- Удружење параплегичара, Мостар.

II РЕЛЕВАНТНО ЗАКОНОДАВСТВО

Одредбом члана 5 став 1 и 2 Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом прописано је: „Државе стране уговорнице констатују да су сви појединци једнаки пред законом и по закону, као и да имају право да без икакве дискриминације уживају једнаку заштиту и једнаке погодности у складу са законом. Државе стране уговорнице забраниће сваку дискриминацију по основу инвалидности и гарантоваће особама са инвалидитетом једнаку и ефикасну правну заштиту од дискриминације по било ком основу“. Надаље, одредба члана 9 ове УН конвенције прописује: „У циљу омогућавања

самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, државе стране уговорнице ће предузети одговарајуће мјере да особама са инвалидитетом обезбиједи приступ, равноправно са другима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене, односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Те мјере, које укључују идентификовање и уклањање препрека и баријера за приступ, односиће се, између осталог, и на: (а) зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна мјеста; (б) информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе“.

У тачки 34 Општег коментара на члан 9 Конвенције, који је 11. априла 2014. године усвојио Комитет УН за права особа са инвалидитетом, одређено је: „Дужност страна уговорница да обезбиједи приступ физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама и услугама отвореним за јавност особама са инвалидитетом требало би посматрати из перспективе једнакости и недискриминације. Ускраћивање приступа физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама и услугама отвореним за јавност особама са инвалидитетом представља акт дискриминације на основу инвалидитета, забрањен чланом 5 Конвенције“.

Ревидирана Европска социјална повеља, у члану 15 одређује: „У намјери да се обезбиједи ефективно остваривање права особа са инвалидитетом, без обзира на узраст или природу инвалидитета, на независност, социјалну интеграцију и учешће у животу заједнице, стране уговорнице посебно се обавезују... да унаприједи њихову пуну друштвену интеграцију и учешће у животу заједнице посебно таквим мјерама, укључујући и техничку помоћ, које имају за циљ да превазиђу баријере споразумијевања и покретљивости и да омогуће приступ транспорту, стамбеном смјештају, културним активностима и разоноди“.

Устав Босне и Херцеговине⁴

Чланом II Устава Босне и Херцеговине, који носи наслов: Људска права и основне слободе, прописано је да ће Босна и Херцеговина и оба ентитета осигурати највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода...

Уживање ових права осигурано је за сва лица на територији Босне и Херцеговине, без дискриминације по било којем основу као што су пол, раса, боја коже, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

Закон о забрани дискриминације⁵

Законом се осигурава заштита, промовисање људских права и слобода, стварају услови за остваривање једнаких права и могућности и уређује систем заштите од дискриминације на основу расе... инвалидитета... Закон се примјењује на поступање свих државних институција, ентитета, кантона и тијела Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, на општинске институције и тијела те правна лица с јавним овлашћењима, као и на поступање свих правних и физичких

⁴ Устав Босне и Херцеговине није објављен у Службеном гласнику БиХ, осим Амандмана I (Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/2009).

⁵ Службени гласник Босне и Херцеговине, број 59/2009.

лица у свим подручјима живота, и на социјалну заштиту, заштиту породице с дјецом и заштиту особа са инвалидитетом.

III СТАЊЕ УТВРЂЕНО ОБИЛАСКОМ СКУПШТИНА

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине⁶

Изласком на лице мјеста, након утврђеног стања договорено је са секретаром Заједничке службе Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, г. Кенаном Вехабовићем, да се изврше радови како би се уклониле постојеће архитектонске баријере. Сходно наведеном, представници институције Омбудсмена поновним изласком на лице мјеста констатовали су следеће стање о архитектонској прилагођености:

Улаз у зграду Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине је раван, без баријера.

У згради Парламента постоји вертикална комуникација између спратова (путем лифта).

Улаз у скупштинске сале је раван, без баријера. У складу са постигнутим договором са секретаром Скупштине, прилаз говорницама у Великој, Бијелој и Плавој сали је омогућен путем покретне рампе тј. „мобилни носачи“. Остале скупштинске просторије у којима се одржавају сједнице прилагођене су особама са инвалидитетом, улаз је раван, столице нису фиксиране.

Тоалет се налази у приземљу, а у складу са договором са секретаром Заједничке службе Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, означен је мушки и женски wc, прилагођен особама са инвалидитетом. Прихваћена је и примједба представнице Савеза параплегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ, гђе Елвире Бешлија, у вези са стандардом, односно постављање рукохвата у складу са стандардима приступачности.

Паркинг простор у власништву Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине (паркинг лијево од улаза у Скупштину) означен је за возила којим управља или којим се превози особа са инвалидитетом, на начин да су постављене плоче са знаком и укупно броји три мјеста. Планирана је и обнова подземне гараже, која такође предвиђа паркинг мјеста за возила којима се превози или којим управља особа са инвалидитетом. Омогућавање приступачности згради Парламента са паркинга такође је један од предвиђених радова, јер је урађени прилаз (насути дио на тротоару) прилично стрм. Према ријечима представнице Савеза параплегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ, гђе Елвире Бешлија, овај прилаз је изузетно користан јер сада постоји повезаност и могућност самосталног кретања од паркинга (лијево од улаза) до зграде Парламента.

Представница Савеза параплегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ, гђа Елвира Бешлија, истакла је да би било корисно отклонити архитектонске баријере до бифеа на првом спрату. Секретар Заједничке службе, г. Вехабовић, нагласио је да је расписан тендер за набавку инокс плоче. Тендер је у завршној фази, а постављање лифта, како би се бифе прилагодио потребама особа са инвалидитетом, требало би да буде до краја године.

⁶ Посјете обављене 16.9.2016. и 18.11.2016. године.

Парламентарна скупштина Федерације Босне и Херцеговине⁷

Улаз у зграду посједује приступну рампу.

Сала за скупштинске сједнице налази се у нижој етажи зграде, до које води лифт, међутим, приступ сали је архитектонски неприступачан особама са инвалидитетом, јер до ње воде полукружне степенице.

Сале за сједнице за радна тијела имају прилаз и прилагођене су овој категорији лица, што је потврдила и представница Савеза параплегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ, гђа Елвира Бешлија, јер је прилаз салама раван, а постоји вертикална комуникација (лифт).

У истој етажи налази се тоалет, који је означен и прилагођен особама са инвалидитетом.

Парламентарна скупштина Федерације Босне и Херцеговине нема паркинг простор у свом власништву, а приликом одржавања сједница закупљује се паркиралиште у непосредној близини зграде Парламента.

У дневном листу „Ослобођење“ од 21.10.2016. године објављено је да је Влада Федерације Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 20.10.2016. године, донијела одлуку да из средстава текуће резерве Служби за заједничке послове органа и тијела Федерације одобри 6.000 КМ у сврху изградње прилаза особама са инвалидитетом у згради Парламента Федерације Босне и Херцеговине.

Народна скупштина Републике Српске⁸

Зграда има изграђену приступну рампу за особе са инвалидитетом.

Велика скупштинска сала налази се у приземљу, улаз у салу је раван. До говорнице воде степенице.

Друга, тзв. „Мала сала, налази се на другом спрату, до које воде степенице. Улаз у салу је раван, а приступ говорници онемогућен због постојања степеница. Приступ „Малој сали особама са инвалидитетом биће омогућен тек изградњом тзв. панорамског лифта, који је, по ријечима представника Скупштине, г. Ненада Шукала, планиран у 2017. години. Како је истакнуто, проблем око изградње овог лифта представља велика кондезација влаге која би била у лифту и довела у питање квалитет радова, с обзиром на то да је предвиђено да се изгради на вањском дијелу. Мишљење представнице Савеза параплегичара и обољелих од дјечије парализе и осталих тјелесних инвалида Републике Српске, гђе Милене Обрадовић, јесте да би идеално рјешење у конкретном случају била покретна платформа.

На трећем спрату налазе се сале за радне састанке, које би тек изградњом лифта биле приступачне особама са инвалидитетом.

Тоалет се налази у приземљу, улаз у тоалет је раван. Унутрашњост тоалета није прилагођена особама са инвалидитетом.

Паркинг мјеста у власништву Скупштине нису означена за возила којим управља или којим се превози особа са инвалидитетом.

⁷ Посјета обављена 16.9.2016. године.

⁸ Посјета обављена 14.10.2016. године.

Према ријечима представника Скупштине, г. Шукала, постоји могућност набавке покретне рампе која би омогућила приступ говорници у Великој и Малој сали. Такође, у плану је прилагођавање унутрашњости тоалета особама са инвалидитетом у 2017. години.

Представник Скупштине г. Шукало истакао је да ће се до краја 2016. године означити одређен број паркинг мјеста за возила којима управља или којима се превози особа са инвалидитетом, у складу са предвиђеним стандардима⁹.

Скупштина Брчко дистрикта Босне и Херцеговине¹⁰

Зграда у којој је смјештена Скупштина Брчко дистрикта Босне и Херцеговине има изграђену рампу за приступ особама са инвалидитетом. Међутим, иако постоји, рампа је у потпуности запустјела. Због неодржавања, прилаз је оштећен, стрм и као такав неупотребљив¹¹.

Скупштинска сала, у којој се одржавају пленарне сједнице, смјештена је у приземљу зграде и као таква приступачна особама са инвалидитетом. Говорница у сали је неприступачна у архитектонском смислу (до говорнице воде степенице).

Тоалет се налази у приземљу зграде, прилаз је раван, међутим, унутрашњост није прилагођена особама са инвалидитетом.

Скупштина има паркинг простор у свом власништву, али ниједно паркинг мјесто није означено за паркирање возила којим управљају или којим се превозе особе са инвалидитетом.

Шеф стручне службе Скупштине, г. Јово Галић, рекао је да обнова и прилагођавање зграде у архитектонском смислу особама са инвалидитетом никада није тражено, нити се то планира из разлога што је ова зграда смјештена у просторијама Дома културе у Брчком, те дијели просторије са Одјељењем за привредни развој, спорт и културу Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Скупштина Кантона Сарајево¹²

Зграда у којој је смјештена Скупштина Кантона Сарајево под заштитом је Завода за заштиту споменика. Зграда нема прилагођен прилаз особама са инвалидитетом на главном улазу (до врата воде степенице). Прилаз скупштинским службама особама са инвалидитетом (прилаз на рецепцију и у Писарну Кантона Сарајево) омогућен је путем покретне платформе и лифта. Међутим, прилаз до лифта који води до скупштинских служби није урађен по стандардима¹³. Прилаз је прилично стрм, и због великог нагиба представница Савеза паралегичара и обољелих од дјечије парализе Федерације БиХ, гђа Елвира Бешлија, није се могла самостално спустити ни попети (приступ је могућ уз помоћ другог лица).

Лифт који води до скупштинских служби, такође води и до скупштинске сале на првом спрату, коју користи и Општинско вијеће општине Центар Сарајево. Прилаз говорници у скупштинској сали је архитектонски неприступачан, јер до ње воде двије степенице.

⁹ Правилник о условима за планирање и пројектовање објеката за несметано кретање дјете и особа са смањеним тјелесним способностима, април 2011. године.

¹⁰ Посјета обављена 7.9.2016. године.

¹¹ Представник удружења паралегичара није могао ући у зграду.

¹² Посјете обављене дана 16.9.2016. и 3.11.2016. године.

¹³ Уредба о просторним стандардима, урбанистичко-техничким условима и нормама за спречавање архитектонско-урбанистичких препрека за особе са смањеним тјелесним могућностима, 2009. година.

Тоалет није прилагођен особама са инвалидитетом, улаз је узак и неприступачан. Скупштина не посједује паркинг простор у свом власништву.

Скупштина Посавског кантона¹⁴

Улаз у скупштину архитектонски је неприступачан услед постојања једне степенице.

Скупштина у власништву има паркинг простор, на којем нису означена мјеста за особе са инвалидитетом.

Скупштинске сале налазе се на спрату, а до њих воде уске степенице, чиме су ове сале неприступачне особама са инвалидитетом.

Предсједник Скупштине, г. Јосо Марковић, истакао је да ће до краја године бити ријешен проблем улаза у зграду и означавање паркинг мјеста за особе са инвалидитетом.

Скупштина Тузланског кантона¹⁵

Прилаз улазу у зграду у којој је смјештена Скупштина Тузланског кантона је неприступачан, јер до улаза воде степенице. Пленарне сједнице одржавају се у другој згради у власништву ЈУ Босански културни центар, која је, по ријечима представника Скупштине и представника параплегичара, неприступачна особама са инвалидитетом, у архитектонском смислу.

Тоалет се налази у приземљу зграде, прилаз је раван али унутрашњост није прилагођена особама са инвалидитетом.

Паркинг мјеста у власништву зграде у складу са договором са представницима институције Омбудсмена означена су за паркирање возила особа са инвалидитетом.

Према тврдњама секретара Скупштине Тузланског кантона, гђе Енисе Хасанагић, предвиђена су средства за ову намјену у буџету Скупштине за 2017. годину, и реализација би се могла очекивати до љета.

Скупштина Унско-санског кантона¹⁶

Зграда у којој је смјештена скупштинска сала је приступачна, има изграђена рампа. Скупштинске радне канцеларије смјештене су у другој, сусједној згради, која припада Влади Унско-санског кантона. Приступ канцеларијама у овој згради није прилагођен особама са инвалидитетом (постоје степенице). Према ријечима секретарке Скупштине, гђе Санеле Абдулаховић, све сједнице и састанци одржавају се у згради у којој се налази скупштинска сала из разлога што су канцеларије мале и као такве нису подобне за састанке.

Приступ говорници у скупштинској сали није омогућен због постојања степеница.

У приземљу зграде такође се, осим скупштинске сале, налазе тоалет и кафетерија. Улаз у тоалет је раван, без баријера, али унутрашњост није прилагођена особама са инвалидитетом.

Скупштина нема паркинг мјеста у власништву.

¹⁴ Посјета обављена 7.9.2016. године.

¹⁵ Посјета обављена 8.9.2016. године.

¹⁶ Посјета обављена 14.9.2016. године.

Имајући у виду уочене недостатке и чињеницу да је зграда у којој је смјештена скупштинска сала у власништву Службе за запошљавање, истакнута је спремност да се Скупштина обрати власнику ради прилагођавања свих скупштинских просторија особама са инвалидитетом.

Скупштина Средњобосанског кантона¹⁷

Улаз у Скупштину је приступачан у архитектонском смислу.

Све просторије Скупштине смјештене су у приземљу зграде (прилаз скупштинској сали и другим скупштинским канцеларијама немају архитектонских баријера). У скупштинској сали до говорнице воде двије степенице и приступ говорници усљед наведеног онемогућен је за особе са инвалидитетом.

Тоалет се налази у приземљу али због уског улаза/врата није прилагођен особама са инвалидитетом.

Скупштина нема паркинг простор у свом власништву.

Скупштина Босанско-подрињског кантона¹⁸

Улаз у Скупштину је раван, без степеница. Међутим, канцеларије Стручне службе Скупштине налазе се на другом и трећем спрату, до којих воде уске степенице.

Сједнице Скупштине одржавају се у другој згради, у Улици 1. славне вишеградске бригаде бр. 2а у Горажду, која има рампу на бочном улазу. Међутим, скупштинска сала налази се на првом спрату, до које води степениште. Према ријечима секретара Скупштине, г. Мидхата Башића, тренутно не постоји техничка могућност прилагођавања зграде у архитектонском смислу особама са инвалидитетом.

Скупштина Зеничко-добојског кантона¹⁹

Пословна зграда у којој су смјештени органи Скупштине Зеничко-добојског кантона састоји се из два дијела: куле зграде и анекса зграде.

Улаз у зграду у којој је смјештена Скупштина је раван и несметан за улазак особа са инвалидитетом.

Органи Скупштине Кантона смјештени су на првом спрату куле зграде, до које воде степенице и четири лифта. Приступ лифтовима и протоколу у приземљу објекта омогућен је путем намјенских рампи.

Скупштинске сједнице одржавају се у анексу зграде. Кретање кроз анекс зграде обавља се путем степеништа, које је са кулом зграде повезано пасарелом на првом спрату. Дакле, приступ сали Скупштине у којој се одржавају сједнице није приступачан за особе са инвалидитетом у архитектонском смислу.

Тоалет није прилагођен особама са инвалидитетом јер је улаз у тоалет узак.

Паркинг мјеста нису означена за паркирање аутомобила особа са инвалидитетом.

Према наводима помоћнице директора за техничке послове у служби за заједничке послове, гђе Ренате Накић Миошић, до краја године означиће се паркинг мјеста намијењена за возила којима се превозе или којима управљају особе са инвалидитетом.

¹⁷ Посјета обављена 15.9.2016. године.

¹⁸ Посјета обављена 15.9.2016. године.

¹⁹ Посјета обављена 15.9.2016. године.

Скупштина Херцегбосанског кантона, Томиславград²⁰

Приликом доласка у Скупштину Херцегбосанског кантона, вршено је реновирање прилаза и скупштинских просторија. Урађени прилаз није одговарао стандардима приступачности²¹, међутим, након обиласка договорено је да ће сви радови бити извршени у складу са предвиђеним стандардима. У складу са договором, представница Удруге параплегичара и обољелих од дјечије парализе Херцегбосанске жупаније, Ливно, гђа Шемсија Целадин, изласком на лице мјеста утврдила је да су радови на прилазима скупштинским просторијама извршени у складу са предвиђеним стандардима и да се може самостално ући у скупштинске просторије. Говорница није приступачна услед постојања степеница.

Тоалет није приступачан особама са инвалидитетом, јер се врата отварају према унутрашњости, те недостају рукохвати.

Паркинг мјеста су довољне ширине и по окончању радова биће означена знаком за паркирање возила којим управљају или којим се превозе особе са инвалидитетом.

Показана је спремност да се у скорије вријеме уклони баријера до говорнице и да се у оквиру реновирања размотри могућност око поставке врата на тоалету на начин да се отварају према споља, као и набавка и постављање рукохвата.

Скупштина Западнохерцеговачког кантона²²

Скупштинске просторије смјештене су у згради Владе Западнохерцеговачког кантона. Главни, службени улаз није прилагођен особама са инвалидитетом. Међутим, у просторије Скупштине Кантона, које су у приземљу, постоје два улаза. Један је раван, и без архитектонских баријера, али је запуштен. Стиче се утисак да се овај улаз никада не користи јер су врата закључана. Други улаз има једну степеницу, која онемогућава несметан пролаз.

Сала у којој се одржавају скупштинске сједнице нема архитектонских баријера. Такође, приступ говорници је раван и без архитектонских баријера.

Унутрашњост тоалета није прилагођена особама са инвалидитетом.

Скупштина има паркинг простор у свом власништву, међутим знак којим је обиљежен паркинг простор је срушен.

Према ријечима предсједника Скупштине, г. Анте Мишетића, зграда је у власништву Владе Западнохерцеговачког кантона.

Секретарка Скупштине, гђа Јулијана Шимовић, у телефонском разговору од 25.10.2016. године истакла је да ће, након пројекције буџета, доставити план Скупштине за рјешавање уочених недостатака: редовног одржавања свих прилаза, прилагођавања свих улаза у зграду особама са инвалидитетом, прилагођавања тоалета и уређења паркинг мјеста намијењених за паркирање возила којим управља или којим се превози особа са инвалидитетом.

²⁰ Посјете обављене 29.9.2016. и 3.11.2016. године.

²¹ Након усвајања закона о просторном уређењу и грађењу те одговарајућих подзаконских аката, донесени су посебни правилници којима се утврђују стандарди приступачности окружења, зграда и средстава јавног превоза.

²² Посјета обављена 29.9.2016. године.

Скупштина Херцеговачко-неретванског кантона²³

Улаз у зграду Скупштине онемогућен је особама са физичким инвалидитетом услед постојања степеница. Према ријечима секретарке Скупштине, гђе Жељке Чуле, постојала је рампа која због нагиба није била прилагођена особама са инвалидитетом. Услед наведеног, рампа је склоњена.

Сала Скупштине нема архитектонских баријера али није омогућен приступ говорници.

Тоалет није прилагођен особама са инвалидитетом.

Скупштина нема означена паркинг мјеста за особе са инвалидитетом.

Према ријечима секретарке Скупштине, гђе Чуле, у плану је изградња нове зграде, поред зграде у којој се налазе скупштинске просторије, у коју би била пресељена сала за одржавање сједница и тоалет прилагођен особама са инвалидитетом. Према њеним ријечима, приликом изградње зграде посебно би се водило рачуна о приступачности просторија; средства су већ обезбијеђена (органи управе треба да дају одговарајуће дозволе), и мишљења је да би изградња требало да започне до краја 2016. године. Такође је истакнуто да се управо због радова на проширивању просторних капацитета Скупштине није вршило реновирање постојеће зграде.

Истакнуто је и да ће се означити паркинг мјеста за возила којим управљају или којим се превозе особе са инвалидитетом.

Дана 25.10.2016. године, у телефонском разговору, секретарка Скупштине, гђа Чуле, навела је да је набавка покретне дизалице у фази наруџбе у складу са јавним набавкама и да се очекује постављање покретне дизалице до краја 2016. године.

IV МИШЉЕЊЕ ОМБУДСМЕНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Омбудсмени Босне и Херцеговине дали су своје мишљење о овој проблематици у Специјалном извјештају из јануара 2016. године, који је урађен на основу достављених писаних изјашњења законодавних органа. Изјашњења су показала, прије свега, да законодавни органи имају свијест о потреби да се архитектонске баријере уклоне и да се свим грађанима омогући једнак приступ законодавним органима у Босни и Херцеговини. Основни циљ израде Специјалног извјештаја управо је и био да се утиче на свијест надлежних органа о правима особа са инвалидитетом. Због наведеног, препоруке дате Специјалним извјештајем односиле су се на прилагођавање пословних простора у архитектонском смислу. Чланом 29 УН Конвенције о правима особа са инвалидитетом прописано је учешће особа са инвалидитетом у политичком и јавном животу. Сходно наведеном, држава–потписница Конвенције има обавезу да осигура ово право кроз разне механизме прилагођавања ради остваривања права која су гарантована без дискриминације и на основу једнакости са другима.

²³ Посјета обављена 30.9.2016. године.

Приликом обиласка пословних просторија законодавних органа констатован је евидентан проблем трајног смјештаја скупштинских просторија. Већина скупштина није власник пословних просторија (нпр. скупштине Зеничко-добојског кантона, Унско-санског кантона, Босанско-подрињског кантона, Западнохерцеговачког кантона), што законодавне органе увелико ограничава могућности самосталне измјене постојећих архитектонских рјешења. Без обзира на наведено, законодавни органи треба да инсистирају на провођењу мјера и законских рјешења која се доносе управо у скупштинским клупама.

Питање уласка у пословне просторије законодавних органа једнако је важно као и питање кретања у њима, дужег боравка, односно остваривања права кретања. У разговорима са представницима посјећених скупштина исказана је воља и спремност да се у што скоријем року ријешу приступ скупштинским говорницама постављањем покретних рампи (нпр. Скупштина Унско-санског кантона, Скупштина Средњобосанског кантона, Скупштина Херцегбосанског кантона, Народна скупштина Републике Српске).

Обиласком је запажено да су најчешће друге скупштинске просторије смјештене на „штету“ тоалета. Углавном је улаз у тоалет доста узак (Скупштина Унско-санског кантона, Скупштина Зеничко-добојског кантона, Скупштина Херцеговачко-неретванског кантона), што захтијева и обимније радове на прилагођавању.

Представници скупштина показали су спремност да питање означавања паркинг мјеста ријеше до краја 2016. године (Народна скупштина Републике Српске, Скупштина Херцеговачко-неретванског кантона, Скупштина Зеничко-добојског кантона, Скупштина Посавског кантона).

Омбудсмени желе истаћи и посебан проблем који је евидентан у Кантону Сарајево, а односи се на прилаз Скупштини Кантона, који није урађен по стандардима.

Посебно се указује скупштинама, али и свим другим јавним органима, да се приликом уклањања архитектонских баријера како би особе са инвалидитетом могле остварити своја основна људска права, право на самостално и слободно кретање, придржавају стандарда који су утврђени правилницима из ове области. Омбудсмени су мишљења да органи власти треба да обрате пажњу и на постављање путоказа и знакова који би дали адекватне информације о објектима и просторијама који су приступачни особама са инвалидитетом.

Упоређујући стање у пословним просторијама у којима су смјештена законодавна тијела у Босни и Херцеговини дато у Специјалном извјештају са стањем које је утврђено непосредним увидом, може се констатовати да постоје јасни показатељи о предузетим активностима усмјереним на интеграцију особа са инвалидитетом, односно омогућавање њиховог кретања без баријера. Кроз праћење реализације препорука датих Специјалним извјештајем, омбудсмени сматрају да је неопходно указати и на примјену стандарда који су утврђени позитивним прописима, како би се питање приступачности квалитетно ријешило у складу са сврхом која се жели постићи.

Омбудсмени Босне и Херцеговине, с циљем постизања потпуне равноправности особа са инвалидитетом, те отклањања утврђених неправилности у постојећим архитектонским рјешењима, мишљења су да законодавни органи треба да наставе са уклањањем архитектонских баријера.

Имајући у виду наведено, а у складу са чланом 32 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине²⁴, омбудсмени Босне и Херцеговине препоручују законодавним органима у Босни и Херцеговини да и даље предузимају мјере с циљем уклањања

²⁴ Службени лист Босне и Херцеговине, бр. 32/2000, 19/2002, 35/2004 и 32/2006.

архитектонских баријера утврђених на лицу мјеста, те да обавијесте омбудсмене о предузетим мјерама и радњама у року од шест мјесеци од дана достављања овог извјештаја.

Омбудсмени Босне и Херцеговине

Jasminka Dzumhur

Др Јасминка Џумхур

Nives Jukić

Нивес Јукић

Ljubinka Mitrović

Др Љубинка Митровић